

Zwarte zwaan in Nederland stabiel, zwarthalszwaan in opkomst?

André van Kleunen, Sovon Vogelonderzoek Nederland

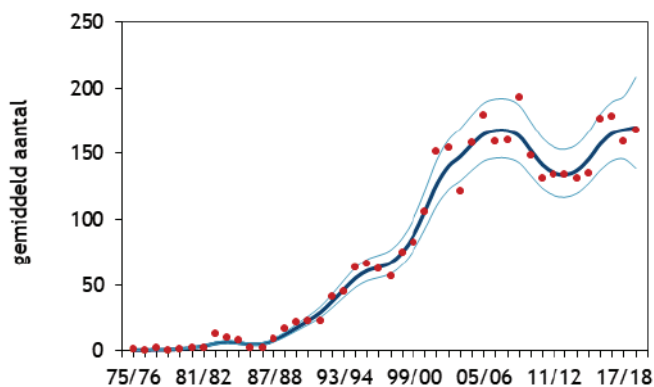
De zwarte zwaan (*Cygnus atratus*) is oorspronkelijk uit Australië afkomstig. Het is een populaire siervogel en ten gevolge van ontsnappingen/vrijlatingen zijn hieruit in meerdere Europese landen verwilderde populaties ontstaan. Sinds 1978 broedt deze soort in Nederland. Jarenlang namen de aantallen toe. Over deze soort is eerder geschreven in Kijk op Exoten 9 (2014). Hier volgt een update over het voorkomen van de soort sindsdien. Tevens besteden we aandacht aan een nieuwe exotische zwanensoort voor Nederland: de zwarthalszwaan (*Cygnus melancoryphus*).

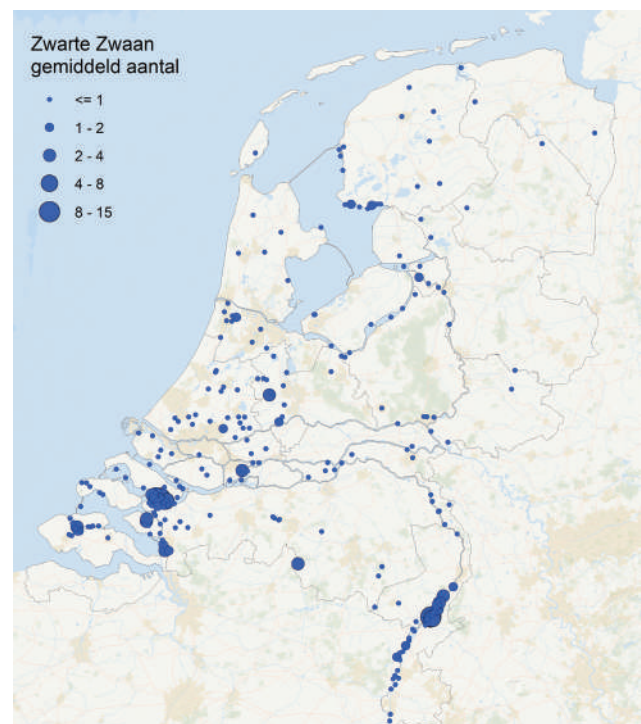
Zwarte zwanen. (Foto: Harvey van Diek)

Voorkomen zwarte zwaan en veranderingen daarin in Nederland

De meest recente schatting van de broedpopulatie is 40–60 paar (2013–2015). Recenter in 2016–2019 werden jaarlijks 9–23 broedparen doorgegeven. Dit aantal is onvolledig. Het Volkerakmeer is het bolwerk voor deze soort. Daar werden in 2010 acht broedparen vastgesteld, sindsdien fluctueert het aantal rond vijf paar.

De landelijke trend van de aantallen pleisterende zwarte zwanen (seizoensgemiddelde) op basis van de watervogelmonitoring. (Bron: NEM (Sovon, RWS, CBS, provincies)).

Gemiddelde aantallen zwarte zwanen in de seizoenen 2014/15 – 2018/19 in de monitoringgebieden van het meetnet Watervogels. (Bron: NEM (Sovon, RWS, CBS, provincies)).

Er is ook een concentratie van minimaal drie broedparen aanwezig in de Midden-Limburgse Maasplassen. Her en der broeden (vrij vliegende) zwarte zwanen waarschijnlijk in stadsvijvers. Deze worden soms niet gemeld, omdat ze als parkvogels worden beschouwd.

In het verleden, eind jaren negentig/begin 2000 was het Markiezaat nog het belangrijkste gebied voor de zwarte zwaan met maximaal 16 paar in 1995. Rond 2010 begonnen de aantallen

daar snel af te nemen en tegenwoordig ontbreekt de soort er in sommige jaren als broedvogel. Er zijn onvoldoende systematisch verzamelde gegevens om een broedvogeltrend te kunnen berekenen. Op basis van watervogeltellingen kan wel een trend berekend worden van de situatie buiten de broedtijd. Deze trend laat een terugloop zien in de aantallen sinds 2010, maar sinds 2015 treedt weer herstel op. Het gaat om enkele honderden vogels. Op sommige locaties treedt concentratievorming op, zoals op de verzoete wateren in het oostelijke Deltagebied. Daarnaast worden veel zwarte zwanen gemeld van de Midden-Limburgse Maasplassen. Het kan om wel enige tientallen vogels gaan; deze zomer was er melding van 22 exemplaren (Waarneming.nl).

De oorzaken voor de dip in de aantallen rond 2010 zijn niet geheel duidelijk. Zwarte zwanen kunnen slecht tegen koude winters. Rond 2010 waren er inderdaad wat koudere winters dan we recent gewend zijn. De lokale afname in het Markiezaat zou verband kunnen houden met verslechterde voedselkwaliteit, verstoring en illegale vervolging.

Zwarthalszwaan in opkomst?

De zwarthalszwaan is inheems in het zuiden van Zuid-Amerika. Het is een makkelijk te herkennen soort met, zoals de soortnaam al aangeeft, een zwarte hals en verder een wit lichaam. Ook deze soort wordt in siervogelcollecties gehouden. Sinds 2007 wordt deze soort jaarlijks in kleine aantallen (<5 ex.) in het wild gezien in Nederland. De laatste tijd wordt deze soort vaker gemeld en uit recente jaren zijn enkele broedgevallen bekend geworden. Dit jaar werden zelfs twee broedgevallen gerapporteerd, één in Friesland en één in Zuid-Holland. Het is overigens niet helemaal duidelijk of het in alle gevallen om echt verwilderde paren gaat of vrij rondzwemmende paren uit een nabije siervogelcollectie.

Zwarthalszwaan. (Foto: Dorus Duits)

Telprojecten en waarnemingen doorgeven

De aantallen zwarte zwanen worden gevolgd binnen de maandelijkse watervogeltellingen in het kader van het NEM gecoördineerd door Sovon. Losse waarnemingen van zwarte zwanen en zwarthalszwanen kunnen worden doorgegeven via telmee.nl of waarneming.nl. Waarnemingen die wijzen op broedende zwarte zwanen of zwarthalszwanen kunnen worden doorgegeven op de Sovon-website:

<https://www.sovon.nl/nl/content/losse-meldingen-broedvogels>